

Bölüm 7



ATLARDA MEYDANA GELEN DİŞ PROBLEMLERİ VE DİŞ BAKIMI İLK YARDIM UYGULAMALARI

Nezihe GÖKHAN¹
Gülşen GONCAGÜL²
Esra PAMUK³

GİRİŞ

Atların diş sağlığı, genel at sağlığının önemli bir parçasıdır. Doğru beslenme ve sindirim, sağlıklı diş ve diş etlerine bağlıdır. Ayrıca diş hastalıkları kilo kaybı veya enfeksiyon gibi başka sağlık sorunlarına da sebep olabilir. Düzenli diş muayeneleri ve önleyici tedbirler, atın genel sağlığını ve refahını korumaya yardımcı olur.

Atlarda diş hastalıkları oldukça yaygındır ve atlardaki diş kaybının en önemli nedenidir. Atların diş hastalıkları düzenli diş muayene-leriyle kolay bir şekilde önlenmektedir.

At diş hekimliği, atların diş bakımı ve tedavilerini gerçekleştirme konusunda uzmanlık becerisini ifade etmektedir. Bu beceri, atların ağız boşluğunun anatomisini ve fizyolojisini anlamak, diş sorunlarını tanımlamak ve ağız sağlığını korumak için gerekli prosedürlerin uygulanmasını içermektedir. Bu prosedürlerin düzenli bir şekilde yerine getirilmesi yarış, binicilik sporları, hipoterapi ve genel at bakımı gibi çeşitli sektörlerdeki atların genel refah ve performansını doğrudan etkiler.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Battalgazi Meslek Yüksekokulu, Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümü, nezihe.gokhan@ozal.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-3541-2676

² Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Mennan Pasinli Atçılık Meslek Yüksekokulu, Atçılık ve Antrenörlüğü Programı, goncagul@uludag.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4331-9698

³ Öğr. Gör., Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale Meslek Yüksekokul, Atçılık ve Antrenörlüğü Programı, esrapamuk@kku.edu.tr, ORCID iD: 0009-0003-4610-9335

Tümörler ve Ağız Kitleleri

Ağız tümör ve kitleleri, tümörün türüne, boyutuna ve ağız içindeki konumuna bağlı olarak cerrahi olarak çıkarılması, topikal kemoterapi ve radyoterapi ile tedaviyi içerir.

Sonuç olarak; Atların sağlıklı dişlere sahip olmaları için dengeli ve uygun beslenmesi gerekir. Yemlerin doğru boyutta ve yapıda olması, diş sağlığını destekler. Atlara özel diş sağlığı oyuncakları ve atıştırma kolları kullanmak, aynı zamanda dişlerini doğal yollarla temizlemelerine de yardımcı olabilir.

İyi bir diş sağlığı olmadan, atın performans ve refahı ciddi şekilde etkilenebilir. At ve binici arasındaki en üst düzey performans ve uyum, düzenli diş bakımı ve atın sağlığını etkileyecek veya refahını tehlikeye atacak kadar ciddi hale gelmeden önce tespit edilip önlem alınmasıyla sağlanır.

KAYNAKLAR

1. <https://www.atistanbul.com/agiz-ve-dis-sagligi-8> Erişim tarihi: 14.12.2024.
2. <https://www.atbilimleridergisi.com.tr/> Erişim tarihi: 14.12.2024.
3. <https://www.rossdales.com/news-events/equine-health-articles/item/routine-mare-foal-health-care-for-small-studs-and-breeders> Erişim tarihi: 14.12.2024.
4. <https://equimed.com/health-centers/dental-care/articles/common-equine-dental-problems> Erişim tarihi: 14.12.2024.
5. <https://www.frontiersin.org/journals/ecology-and-evolution/articles/10.3389/fevo.2019.00135/full> Erişim tarihi: 14.12.2024.
6. <https://avedentturkey.com/apse-ve-apikal-lezyon-tedavileri/> Erişim tarihi: 19.12.2024
7. <https://vetbilim.com/tr/blog/article/dental-issues-in-horses-causes-and-solutions/> Erişim tarihi: 19.12.2024
8. <https://adm.atauni.edu.tr/course/view.php?id=252>. Atlarda Yaş Tespiti Erişim Tarihi: 14.12.2024
9. <https://madbarn.com/dysmastication-in-horses/?srsltid=AfmBOoocLDad0yEKJJ4So6sz8DOdAIXnpkE-C0Tvm6ae0EkGV4iwYXbPo> Erişim Tarihi: 19.12.2024.
10. <https://www.pierrefabre-oralcare.com/tr-tr/rutin-tavsiyeler/dis-eti-sagligi/periodontitis-dis-eti-cekilmesi> Erişim Tarihi: 19.12.2024.
11. <https://binicilikokulu.com/atlarin-dis-bakimi-nasil-yapilir/> Erişim Tarihi: 19.12.2024.
12. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Pulpitis> Erişim Tarihi: 20.12.2024.
13. Arpacık, R. (1992): At Yetiştiriciliği Ders Notları. Ankara.
14. Brown, J. H., Pilliner S. & Davies, Z. (2003): Horse and stable management. 4th ed. Chapter 15. The digestive system. p.166. ISBN 1-4051-0007-9
15. Dixon, P.M. (2002): The gross, histological, and ultrastructural anatomy of Equine Teeth and their relationship to disease, AAEP Proceedings. 48: 421-437
16. Dixon, P.M. (2024): Oral and Sinonasal Tumors. Vet Clin Equine (40);455–473 doi.org/10.1016/j.cveq.2024.07.010
17. Easley, J. (2019): Dental Development of Horses. <https://www.msdevetmanual.com/horse-owners/digestive-disorders-of-horses/dental-development-of-horses> Erişim Tarihi: 15.12.2024.
18. Gift, L.J., DeBowes, R.M., Clem, M.F., Rashmir-Raven, A., & Nyrop, K.A. (1992): Brachygnathia in horses: 20 cases (1979-1989). Journal of the American Veterinary Medical Association, 200(5), 715-719. Retrieved Dec 19, 2024, from <https://doi.org/10.2460/javma.1992.200.05.715>
19. Goodarzi, N., Moaddab, H. & Farahani, F.D. (2016): Morphometric characteristics of the first premolar (wolf tooth) in horses, with special reference to its clinical importance. Bulg. J. Vet. Med.19, p. (1)1–7.
20. Head, K.W. & Dixon, P.M. (1999): Equine nasal and paranasal tumours. Part 1: review of the literature and tumour classification. The Vet J. (157); 261-268
21. Hoopes, K., Evans, P. & Jack, N. (2020): Aging Horses by Their Teeth. All Current Publications. p.128. https://digitalcommons.usu.edu/extension_curall/128

22. Kinane, D.F., Stathopoulou, P.G. & Papapanou, P.N. (2017): Periodontal diseases. *Nat. Rev. Dis. Primers* 3, 17038.
23. Linkous, M.B. (2005): Performance dentistry and equilibration. *Clin Tech Equine Pract.* 2005(4), p.124-134.
24. Pehkonen, J., Karma, L. & Raekallio, M. (2019): Behavioral Signs Associated With Equine Periapical Infection in Cheek Teeth. *Journal of Equine Veterinary Science*, Vol. 77, p: 144-150. ISSN 0737-0806 <https://doi.org/10.1016/j.jevs.2019.03.005>
25. Pirie, R.S. & Dixon, P.M. (1993): Mandibular tumours in the horse: a review of the literature and 7 case reports. *Equine Veterinary Education*, (5); 287-294
26. Reardon, R. (2018): Managing dysmastication in horses: an update. In *Practice*. <https://doi.org/10.1136/inp.k1186>
27. Sağlam, K. (2012): Atlarda Diş Hastalıkları. *YYU Veteriner Fakültesi Dergisi*, 23 (2), p.111-118 ISSN: 1017-8422
28. Samsar, E. ve Akın, F. (2006): Özel Cerrahi. *Medipres Matbaacılık*, Malatya.
29. Sarıkaya, Y. (2024): Atlarda Diş Hastalıklarının Belirtileri: Nelere Dikkat Etmelisiniz. <https://bnclkokulu.com/atlarda-ds-hastalklarnn-belrtler-nelere-dkkat-etmelsnz/> Erişim Tarihi: 17.12.2024
30. Schreag, M.E., Radkin, M., Haugland, J. et al. (2022). Ameloblastic carcinoma in horses: case report and literature review. *Journal of veterinary diagnostic investigation*. 34(3), 528-534. <https://doi.org/10.1177/10406387211068459>
31. Schumacher, J. & Honnas, C.M. (1993): Dental Surgery. *Vet Clin North Am Equine Pract*, 9(1): 133-152).
32. Solounias N, Danowitz M, Buttar I & Coopee Z (2019): Hypsodont Crowns as Additional Roots: A New Explanation for Hypsodonty. *Front. Ecol. Evol.* 7:135. doi: 10.3389/fevo.2019.00135
33. Süner, İ. (2018): Aydın Ve Yöresinde Koşum Atlarında Karşılaşılan Diş Bozukluk Ve Hastalıklarının Değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Veteriner) Yüksek Lisans Programı. Yüksek Lisans Tezi*
34. Şimşek, D. (2024): Atlarda Dişlerden Yaş Tayin Nasıl Yapılır? – *Atlar-VetRehber*. <https://vetrehber.com/atlarda-dslerden-yas-tayn-nasl-yaplr/> Erişim Tarihi: 08.12.2024
35. Taylor, W.T.T., Bayarsaikhan, J., Tuvshinjargal, T., Bender, S. et al. (2018): Origins of equine dentistry, *Proc. Natl. Acad. Sci. U.S.A.* 115 (29) E6707-E6715, <https://doi.org/10.1073/pnas.1721189115>
36. Tıprıdamaz, S., Beşoluk, K., Bahar, S. & Dayan, M.O. (2004): Ruminant ve equidaeelerde dişler yardımıyla yaş tayini. *Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Anatomi Anabilim Dalı, Konya*.
37. Ün, A.E. (2022): Horse Teeth and Age Determination . *Ankara: Sonçağ Akademi*.
38. Ün, A.E. (2024): Atlarda Diş İşaretleri. <https://www.atbilimleridergisi.com.tr/atlarda-dis-isaretleri/> Erişim Tarihi: 20.12.2024.